

УДК 343.3

Я. Ю. Цимбаленко,
к. держ. упр., доцент, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції
в КПІ ім. Ігоря Сікорського, Національний технічний університет України "Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2717-4321>

І. О. Шумак,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри теорії та практики управління, Національний технічний
університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3799-7476>

Ю. О. Гермаш,
к. пед. н., старший викладач кафедри теорії та практики управління,
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1094-2507>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.18.139

ІНТЕГРАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКА ДО ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ (УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ)

Y. Tsymbalenko,
PhD in Public Administration, Associate Professor, Authorized Person for the Prevention
and Detection of Corruption in Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute,
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
I. Shumak,
PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Practice
of Management, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Y. Hermash,
PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Theory and Practice
of Management, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

INTEGRATION OF ANTI-CORRUPTION GENERAL COMPETENCE OF A GRADUATE INTO THE CONTENT OF HIGHER EDUCATION (MANAGERIAL ASPECT)

У статті досліджено кроки з реалізації Антикорупційної програми України на 2023—2025 роки. Розглянуто заходи, які потребують втілення задля ефективного виконання Антикорупційної програми України.

Детально досліджено процес інтеграції антикорупційної загальної компетентності випускника до змісту вищої освіти. Проаналізовано зміни, внесені до стандартів вищої освіти задля реалізації Антикорупційної програми України та формування нульової толерантності до проявів недоброчесності та корупції серед здобувачів вищої освіти.

Розглянуто освітні програми провідних університетів України та продемонстровано сталий попит на впровадження в освітній процес закладів вищої освіти антикорупційних дисциплін.

Зазначено, що впровадження на рівні управління освітою незалежного опитування учасників освітнього процесу щодо антикорупційних заходів в університеті та отриманих професійних компетентностей під час опанування антикорупційних дисциплін є необхідним кроком для визначення ефективності цих антикорупційних заходів.

Запропоновано використовувати результати опитування щодо якості опанування антикорупційних дисциплін студентами закладів вищої освіти для подальшого фінансування закладів вищої освіти за кошти державного бюджету через запровадження додаткового критерію формульного фінансування закладів вищої освіти.

The article examines the steps involved in the implementation of the Anti-corruption Program of Ukraine for 2023—2025. Have been considered the measures that need to be implemented for the effective implementation of the Anti-corruption Program of Ukraine.

Was studied in detail the process of integrating the anti-corruption general competence of the graduate into the content of higher education. Were analyzed the changes made to the standards of higher education in order to implement the Anti-corruption Program of Ukraine and the formation of zero tolerance for manifestations of dishonesty and corruption among students of higher education. It was determined that the introduction of anti-corruption competencies into modern educational programs is an effective element of reforming higher education in Ukraine.

Were considered the educational programs of the first (bachelor's) and second (master's) level of education of the leading universities of Ukraine. Has been demonstrated a constant demand for the introduction of anti-corruption disciplines into the educational process of institutions of higher education. Is given the list of general anti-corruption disciplines that can be taught in institutions of higher education in order to increase the level of knowledge of students in this direction.

It is noted that the implementation at the level of education management of an independent survey of the participants of the educational process regarding anti-corruption measures at the university and professional competences obtained during the mastering of anti-corruption disciplines is a necessary step to determine the effectiveness of these anti-corruption measures. Were analyzed the results of test training according to the educational and methodological complex of the discipline "Anti-corruption and integrity" developed by the National Agency on Corruption Prevention.

It is proposed to use the results of the survey on the quality of mastering of anti-corruption disciplines by students of higher education institutions for further financing of higher education institutions from the state budget through the introduction of an additional criterion for formula financing of higher education institutions.

Ключові слова: корупція, вища освіта, державний стандарт освіти, корпоративна культура, формульне фінансування.

Key words: corruption, higher education, state standard of education, corporate culture, formula financing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Формування в суспільстві нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права є одним з важливих принципів антикорупційної політики держави [1].

З метою подальшого зниження загального рівня толерування корупції в Україні, забезпечення системності антикорупційної діяльності й прогресу в запобіганні та протидії корупції у середньостроковій та довгостроковій перспективі Міністерством освіти і науки України в червні 2024 року внесено зміни до стандартів вищої освіти, якими передбачено серед переліку обов'язкових загальних компетентностей для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти нову компетентність, пов'язану з нетерпимістю до корупції в усіх її проявах, розумінням неприпустимості толерування нерівності та недоброчесності. Саме тому постає необхідність в актуалізації освітніх програм підготовки бакалавра за більш ніж 100 спеціальностями для інтеграції антикорупційної тематики до змісту вищої освіти [1].

Впровадження антикорупційних компетентностей у підготовку фахівців є важливим кроком для реформування вищої освіти в Україні. Рівень підготовки фахівців та отримання ними знань зі стандартів доброчесності має стати одним із важелів для визначення закладів вищої освіти, що будуть отримувати фінансування з Державного бюджету України. Оскільки таке співвідношення "гроші — доброчесність — гроші" є ефективним інструментом управління системою освіти.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні й практичні аспекти формування антикорупційного світогляду в системі освіти розглянуто в наукових працях таких авторів, як В. Гвоздецький, М. Мельник, Є. Невмержицький, І. Ревак, І. Рейтерович, С. Рогульський, Н. Сметаніна, С. Телешун та інших.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Дослідження інтеграції антикорупційної загальної компетентності випускника та антикорупційної тематики до змісту вищої освіти, зокрема освітніх програм підготовки бакалавра. Для досягнення поставленої мети визначено завдання — узагальнення апробованого досвіду викладання освітніх компонентів антикорупційної тематики в закладах вищої освіти; аналіз окремих освітніх програм підготовки бакалавра, зокрема, за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування" з питань освітніх компонентів антикорупційної тематики; розробка загальних рекомендацій щодо реалізації в освітньому процесі нововведень для забезпечення програмних результатів навчання та нової обов'язкової загальної компетентності антикорупційної спрямованості.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Управління публічним сектором економіки є складним і багатограним процесом, що передбачає забезпечення ефективного функціонування державних і комунальних підприємств, а також надання якісних публі-

чних послуг громадянам. Одним із ключових аспектів цього процесу є боротьба з корупцією та забезпечення доброчесності працівників публічного сектору. Для досягнення цієї мети здійснюється низка заходів, спрямованих на підвищення рівня освіченості з питань корупції, шкідливого впливу корупції на сталий розвиток і доброчесності серед працівників публічної служби та працівників державних і комунальних підприємств.

Одним із основних способів підвищення рівня освіченості з питань корупції та доброчесності є впровадження спеціалізованої антикорупційної освіти й підвищення кваліфікації в частині антикорупційних компетенцій працівників публічного сектору. Це досягається через розробку та організацію спеціалізованих навчальних програм, семінарів, тренінгів і курсів, які охоплюють такі теми, як:

1. Основи антикорупційного законодавства: ознайомлення з національними та міжнародними нормативними актами, які регулюють боротьбу з корупцією.

2. Механізми запобігання та боротьби з корупцією: вивчення ефективних методів і засобів, що використовуються для виявлення та запобігання корупційним правопорушенням.

3. Етика та доброчесність у публічній службі: формування високих етичних стандартів і принципів доброчесності серед працівників публічного сектору.

4. Практичні кейси (аналіз корупційних ситуацій) та мінімізація корупційних ризиків: розгляд реальних прикладів корупційних правопорушень та обговорення способів їх вирішення.

Важливу роль у підвищенні рівня освіченості з питань корупції та доброчесності відіграють заклади вищої освіти. Вони можуть здійснювати підготовку фахівців, які будуть здатні приймати рішення з нульовим толеруванням корупції, ефективно протидіяти корупційним проявам та забезпечувати доброчесність не лише в публічному секторі, але й у приватній сфері. Серед дисциплін, що можуть включати блоки антикорупційного направлення, можуть бути будь-які дисципліни із загальної компетенції, але на погляд авторів, логічними є такі дисципліни:

1. Антикорупційне право: детальне вивчення законодавства, що регулює боротьбу з корупцією.

2. Етика публічної служби: формування у здобувачів вищої освіти високих етичних стандартів і принципів доброчесності.

3. Управління публічними фінансами: навчання методам ефективного та прозорого управління державними фінансами.

4. Політика і управління: ознайомлення з основами державного управління та політики.

5. Управління публічними закупівлями: ознайомлення з правилами та методами прозорих закупівель і здійснення моніторингу.

6. Сталий розвиток: аналіз негативного впливу корупції та хабарництва на сталий розвиток країни та світу.

Пунктом 1.2.1.1.16. заходів з виконання Державної антикорупційної програми на 2023—2025 роки окреслено внесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 01.06.2016 року № 600 "Про затвердження та введення

в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти", якими передбачено серед переліку обов'язкових загальних компетентностей для освітнього рівня бакалавр компетентність, пов'язану з нетерпимістю до корупції в усіх її проявах, розумінням неприпустимості толерування нерівності та недоброчесності [2].

Для ефективної реалізації заходів з впровадження обов'язкових загальних компетентностей офісом доброчесності Національного агентства з питань запобігання корупції (далі — НАЗК) на виконання Державної антикорупційної програми був розроблений навчально-методичний комплекс дисципліни "Антикорупція та доброчесність". У 2023—2024 навчальному році ця дисципліна пілотувалась у 10 університетах, що подались на відкритий конкурс і пройшли відбір.

За результатами проведеного тестового навчання було здійснено низку соціологічних опитувань з метою з'ясування впливу антикорупційної освіти на рівень сприйняття корупції та розуміння її згубних наслідків. Короткі висновки:

Більшість опитаних здобувачів (87 %) визначили, що курс "Антикорупція та доброчесність" був для них корисним;

— 98,6 % опитаних здобувачів задоволені актуальністю викладеного матеріалу;

— 97,7 % опитаних визначили, що навчилися розпізнавати корупційні дії, які вчиняються щодо них самих;

— 99,1 % навчилися уникати дій, пов'язаних із корупцією та академічною недоброчесністю;

— 94,9 % опитаних зможуть застерігати інших від вчинення корупційних і недоброчесних дій, консультувати у загальних рисах інших осіб.

Порівняння рівня обізнаності з окремими складовими, що становили зміст дисципліни, вказує на значну позитивну динаміку, проте варто відзначити, що у вихідному опитуванні взяли участь переважно активні здобувачі вищої освіти, прогрес яких може бути кращим, ніж у середньому по курсу. Також варто звернути уваги на такі висновки:

Антикорупційна програма університету була добре знайома 36,3 % респондентів вхідного опитування, після завершення курсу цей показник склав 56,8 %.

26,6 % опитаних здобувачів вищої освіти вхідного дослідження були ознайомлені з політикою викривання та повідомлення про корупцію, у вихідному дослідженні цей показник склав 58 %, а обізнаність щодо політики академічної доброчесності виросла з 52,6 % до 75,5 %.

Майже вдвічі збільшився відсоток поінформованості щодо політики прозорості діяльності університету — з 33,2 % до 58,2 %. Обізнаність відносно політики щодо норм етичної поведінки підвищилась з 48,3 % до 68,7 %.

Збільшилась обізнаність стосовно процедури інформування про факти корупційних діянь з 34,9 % до 58,9 %, розуміння наслідків порушення норм академічної доброчесності з 67,5 % до 81,6 %, а також обізнаність про антикорупційні заходи в університеті з 35,8 % до 54,3 %.

Відсоток тих, хто знає та вміє використовувати програми перевірки академічних текстів на плагіат збіль-

шився з 45,8 % до 73 % у вхідному та вихідному дослідженнях.

Рівень володіння знаннями або навичками щодо порядку повідомлення про виявлені корупційні правопорушення збільшився з 29,8 % до 54,7 % серед опитаних у вхідному та вихідному опитуваннях.

Вихідне опитування показало значне підвищення рівня обізнаності з тем, що пов'язані з корупцією та академічною недоброчесністю, так, наприклад, вхідне опитування показало, що високий рівень обізнаності респондентів щодо феномену корупції в історичному розвитку суспільств спостерігався у 16,3 % опитаних, у результатах вихідного опитування високий рівень обізнаності зафіксовано у 48,9 %, середній — ще у 45 %. Обізнаність щодо рівня соціально-економічних причин виникнення корупції була на рівні 35,3 % — високий рівень обізнаності, 50,8 % — середній рівень обізнаності, після проходження курсу вихідне опитування показало значне підвищення 66,5 % — високого рівня і 31,3 % середнього.

Майже вдвічі зріс рівень обізнаності щодо економічних та політико-правових наслідків корупції (36 % серед респондентів вхідного опитування) і підходів до боротьби з корупцією (29,3 % серед респондентів вхідного опитування), результати вихідного опитування досягнули позначки 66,2 % та 62,9 % відповідно.

Обізнаність респондентів про діяльність антикорупційного уповноваженого університету була на доволі низькому рівні — лише 22 %, дані вихідного опитування показали підвищення цього відсотка до 56 %, що також свідчить про ефективність курсу в підвищенні антикорупційної спроможності закладів вищої освіти.

За результатами 69,8 % респондентів вхідного опитування не вважають плагіатом, якщо речення взято в лапки та є посилання на автора й сторінки праці, вихідне опитування зафіксувало позитивну динаміку до рівня 82,4 %. Також зазначимо, що до проходження курсу 15,6 % опитаних вважали, що одне речення не вважається достатнім приводом для фіксування плагіату, вихідне опитування показало зниження цього показника до 9,3 % [3].

Діяльність НАЗК щодо здійснення просвітницької роботи серед населення та започаткування антикорупційної освіти серед студентської молоді є стратегічним кроком щодо мінімізації мовчазної згоди населення до проявів корупції. Мовчазна згода є наслідком нерозуміння, а так толерування, особливо на побутовому рівні, дрібних і багаточисленних проявів недоброчесності.

За позитивними результатами, що продемонструвало тестове опанування дисципліни "Антикорупція та доброчесність", наказом Міністерства освіти і науки України "Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти" від 13.06.2024 року № 842 до переліку компетентностей випускника впроваджено нову обов'язкову загальну компетентність антикорупційної спрямованості до стандартів 115 спеціальностей з усіх галузей знань, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня [4]. До державних стандартів вперше внесено ціннісні орієнтири як для діяльності з викладання в закладах вищої освіти, так і для здобувачів вищої освіти щодо формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесності, фор-

мування відповідних громадянських і соціальних компетентностей слідування добродесним стратегіям поведінки.

Цей крок є важливим етапом у боротьбі з корупцією та покращенні якості освіти в Україні. Довгоочікуваним нововведенням стало доповнення розділів державних стандартів "Перелік компетентностей випускника" новим пунктом, що передбачає "здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності" [4].

Для успішної реалізації змін, передбачених наказом Міністерства освіти і науки України "Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти" від 13.06.2024 року № 842, необхідно здійснити комплекс заходів на рівні управління закладами вищої освіти та органів управління освітою, серед яких, на думку авторів, основними є:

1. Розробка та оновлення освітніх програм підготовки бакалавра та робочих навчальних програм освітніх компонентів (силабусів). З метою забезпечення вимог державних освітніх стандартів заклади вищої освіти повинні переглянути й оновити свої навчальні програми, включивши нові навчальні дисципліни та теми, присвячені антикорупційним питанням і етичним аспектам професійної діяльності.

2. Підготовка науково-педагогічних працівників і здобувачів освіти. Зкладам вищої освіти необхідно організувати навчальні тренінги й семінари для викладачів, щоб підвищити їхню кваліфікацію у сфері антикорупційного навчання та виховання етичних норм у здобувачів вищої освіти. Здійснити адаптацію курсів, які присвячені антикорупційній тематиці (запобігання корупції, суспільна та академічна доброчесність), та включити їх до доступних програм для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

3. Інтеграція антикорупційних питань до змісту поточних навчальних дисциплін. Заклади вищої освіти можуть інтегрувати антикорупційні питання в наявні навчальні дисципліни з таких галузей, як право, економіка, менеджмент та інші, що дозволить здобувачам вищої освіти бачити антикорупційні аспекти в різних контекстах.

4. Дослідження здобувачами вищої освіти практичних кейсів з досвіду антикорупційних органів. Організація практичних занять, де студенти можуть аналізувати реальні випадки корупції, проводити дослідження та розробляти власні антикорупційні стратегії.

5. Співпраця з антикорупційними організаціями. Заклади вищої освіти можуть співпрацювати з антикорупційними організаціями й державними структурами для обміну досвідом та знаннями, організації спільних заходів і проєктів.

Для забезпечення нової обов'язкової загальної компетентності антикорупційної спрямованості, впроваджені державними освітніми стандартами, закладам вищої освіти під час оновлення освітніх програм підготовки бакалавра варто, на наш погляд, спиратися на досвід наявних освітніх програм підготовки фахівців за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування", зокрема, з питань включення освітніх компонентів антикорупційної тематики.

Аналізуючи освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування" у провідних університетах України, спостерігаємо різні підходи щодо забезпечення програмних результатів навчання антикорупційної спрямованості відповідними освітніми компонентами, які обумовлені специфікою відповідних освітньо-професійних чи освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти.

Спираючись на результати рейтингування [5] закладів вищої освіти за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування", яке у 2023 році здійснено експертами Громадської мережі публічного права та адміністрації UPLAN з переважним використанням методу зважених балів на основі даних системи ЄДЕБО — Єдиної державної електронної бази з питань освіти, — розглянемо антикорупційні освітні компоненти як складові освітніх програм п'ятиох провідних українських університетів: Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету "Львівська політехніка", Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету "Одеська політехніка", Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" [5].

Заснований на базі Національної академії державного управління при Президенті України, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка забезпечує підготовку здобувачів освіти за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування" на освітніх програмах широкого спектру [6]. Зокрема, двома освітніми програмами першого (бакалаврського) рівня "Урядування у публічній сфері", а також "Європейські та євроатлантичні управлінські студії" передбачено нормативні (обов'язкові) освітні компоненти обсягом 4 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю екзамен "Основи запобігання корупції в публічному управлінні" та "Основи запобігання та протидії корупції" відповідно.

З метою забезпечення передбачених Стандартом програмних результатів навчання антикорупційної спрямованості для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, на нашу думку, варто запозичити досвід викладання в Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка таких нормативних освітніх компонентів другого (магістерського) рівня, як "Державна політика запобігання та протидії корупції" (магістерські освітні програми "Державна служба", "Місцеве самоврядування", "Парламентаризм і парламентська діяльність"), як "Антикорупційні механізми публічно-управлінської діяльності" (магістерські освітні програми "Постконфліктне врядування", "Урядування на повоєнних територіях"), як "Антикорупційна політика ЄС і держав-учасників" (магістерські освітні програми "Європейські студії для публічних управлінців", "Публічне управління та адміністрування: інтеграція в ЄС").

Вважаємо, для освітніх програм підготовки бакалавра заслуговує на особливу увагу підхід до формування блоку вибіркового освітніх компонентів, наприклад, "Антикорупційний комплаєнс в системі місцевого самовря-

дування", запропонований на магістерській освітній програмі "Місцеве самоврядування" за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування", який складається з навчальних дисциплін вільного вибору обсягом 3 кредити ЄКТС кожна: "Державна антикорупційна політика" (залік), "Міжнародні стандарти та інституційні механізми запобігання корупції на місцевому рівні" (екзамен), "Антикорупційний уповноважений в органі місцевого самоврядування" (залік), "Технології та інструменти антикорупційного комплаєнсу" (залік) [7].

Вибірковий блок навчальних дисциплін "Правове забезпечення протидії корупції" передбачено у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, зокрема, освітньо-професійною програмою "Право" для здобувачів освітнього ступеня "Бакалавр" за спеціальністю 081 "Право" з такими чотирма складовими освітніми компонентами, як "Суб'єкти запобігання корупції в Україні", "Сучасна політика України в сфері протидії корупції", "Превентивні антикорупційні механізми", "Відповідальність за корупційні правопорушення" [8]. Окремі вибіркові освітні компоненти антикорупційної спрямованості містить магістерська освітня програма за цією спеціальністю, наприклад, навчальна дисципліна "Адміністративно-правове забезпечення запобігання корупції в Україні", яку включено до вибіркового блоку навчальних дисциплін "Публічна адміністрація" [9].

Національний університет "Львівська політехніка", який забезпечує підготовку здобувачів освіти за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування" на базі Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку, освітні компоненти антикорупційної спрямованості на освітньо-професійній програмі "Публічне управління та адміністрування" першого (бакалаврського) рівня затвердив як складові вибіркового блоку "Публічне управління на регіональному та місцевому рівні". Зокрема, передбачено навчальну дисципліну "Публічна служба та корупційні ризики службової діяльності" обсягом 5 кредитів ЄКТС і формою підсумкового контролю — екзамен, а також освітній компонент "Публічна служба та корупційні ризики службової діяльності (курсний проєкт)" обсягом 3 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю — диференційований залік [10]. На магістерських освітніх програмах "Адміністративний менеджмент", "Ринкова аналітика", "Публічне управління та адміністрування" передбачено нормативний (обов'язковий) освітній компонент "Публічна служба та антикорупційна політика" обсягом 4 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю — екзамен. Освітня програма "Публічне управління та адміністрування" другого (магістерського) рівня також містить нормативний (обов'язковий) освітній компонент "Публічна служба та антикорупційна політика (курсний проєкт)" обсягом 3 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю — диференційований залік [11].

Львівський національний університет імені Івана Франка забезпечує підготовку здобувачів вищої освіти за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування" на факультеті управління фінансами та бізнесу на освітніх програмах підготовки бакалавра "Публічне управління та адміністрування", "Публічне адміністрування та управління бізнесом", "Управління персона-

лом в органах публічної влади та бізнес-структурах", якими передбачено вибірковий освітній компонент "Антикорупційна діяльність в корпоративному секторі та державному управлінні" обсягом 3 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю — залік. Для здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня на освітньо-професійній програмі "Публічне управління та адміністрування" також передбачено "Запобігання корупції в органах публічної влади" як нормативну навчальну дисципліну обсягом 3 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю — екзамен. На магістерських освітніх програмах "Публічне управління та адміністрування", "Публічне управління в галузі охорони здоров'я", а також "Публічне адміністрування та управління бізнесом" як вибірковий освітній компонент передбачено навчальну дисципліну "Державна антикорупційна політика та протидія корупції на державній службі" та дисципліну "Антикорупційна політика: запобігання і протидія корупції" відповідно з однаковим обсягом у 3 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю — залік [12].

Національний університет "Одеська політехніка", який на базі Інституту публічної служби та управління здійснює підготовку здобувачів вищої освіти за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування", на освітній програмі "Державне управління та місцеве самоврядування" для першого (бакалаврського) рівня затвердив як нормативний освітній компонент обсягом 4,5 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю екзамен дисципліну "Антикорупційна діяльність в публічному управлінні" [13].

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" забезпечує підготовку здобувачів освіти за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування" на факультеті соціології і права. Антикорупційна дисципліна є вибірковим освітнім компонентом для всіх спеціальностей університету для першого (бакалаврського) рівня обсягом 2 кредити ЄКТС і формою підсумкового контролю — залік [14].

Моніторинг забезпечення передбачених Стандартом нормативних результатів навчання антикорупційної спрямованості відповідними освітніми компонентами свідчить про розмаїття спектру навчальних дисциплін як за змістом (широкі, загальні та вузькі, спеціалізовані), так і за обсягом (від 3 до 5 кредитів ЄКТС) чи формою підсумкового контролю (екзамен, диференційований залік, залік). Оновлення освітніх програм підготовки бакалавра закладами вищої освіти може здійснюватися впровадженням в освітній процес відповідних освітніх компонентів з урахуванням особливостей освітньо-професійних чи освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти за відповідними спеціальностями.

Потреба в оновленні освітніх програм підготовки бакалавра стосується більшості закладів вищої освіти, оскільки обов'язковість антикорупційної компетенції внесено до стандартів 115 спеціальностей з усіх галузей знань, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Аналіз стандартів вищої освіти з цих спеціальностей доводить, що нова загальна компетентність антикорупційної спрямованості співвідноситься з більшістю програмних результатів навчання, які визначають нор-

мативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти за відповідною спеціальністю. Забезпечення нормативних результатів навчання та загальної компетентності антикорупційної спрямованості може здійснюватися відповідними компонентами освітньої програми, які належать до циклів як загальної, так і професійної підготовки фахівців.

На наш погляд, в освітніх програмах за всіма спеціальностями, зокрема технічними, доцільно впровадити обов'язковий освітній компонент циклу загальної підготовки, навчальну дисципліну, об'єктом якої є антикорупційні суспільні відносини та відносини доброчесності. Відповідність загальної компетентності антикорупційної спрямованості нормативним (обов'язковим) освітнім компонентам може забезпечуватися, зокрема, у межах вивчення правничих і порівняльних навчальних дисциплін.

За умови включення до робочої програми освітнього компонента антикорупційної тематики вона може бути складовою предмету таких правничих навчальних дисциплін, як основи правознавства, правового забезпечення відповідної професійної діяльності, правового регулювання певної галузі чи сфери суспільних відносин, а також галузі права за відповідною спеціальністю.

Забезпечити загальну компетентність антикорупційної спрямованості також можливо в межах порівняльних навчальних дисциплін, до предмету яких належать євроінтеграційні процеси, європейські та міжнародні стандарти відповідної професійної діяльності, інші компаративні інституційні, функціональні чи проблемні аспекти підготовки фахівців за відповідною спеціальністю.

Переваги нововведення освітніх компонентів антикорупційної спрямованості до освітніх програм підготовки бакалавра:

1. Підвищення якості освіти. Інтеграція антикорупційних питань у навчальні програми сприятиме підвищенню якості освіти і формуванню високих моральних та етичних стандартів серед учасників освітнього процесу.

2. Формування антикорупційної культури суспільства і відповідальних громадян. Випускники з новими компетенціями будуть здатні ухвалювати рішення та діяти на основі принципів чесності й відповідальності, що сприятиме розвитку відповідального громадянського суспільства.

3. Зменшення корупційних ризиків. Формування у випускників навичок розпізнавання та запобігання корупції допоможе зменшити корупційні ризики в різних сферах професійної діяльності.

Важливим управлінським аспектом є впровадження на рівні органів управління освітою постійного моніторингу й оцінювання викладання антикорупційних компонент та/або дисциплін, рівня компетентності викладача. Оскільки від якості викладання, насиченості матеріалу та переконливості викладача залежить рівень сприйняття й довіри до антикорупційної діяльності закладу вищої освіти та опосередковано діяльності держави. Це може включати:

- оцінювання знань і навичок здобувачів вищої освіти; проведення тестів, анкетувань та інших методів для визначення рівня знань і навичок здобувачів вищої освіти у сфері антикорупційної діяльності;

— зворотний зв'язок від здобувачів вищої освіти і викладачів; організація опитувань і збору інформації щодо виявлення проблем та визначення шляхів їх вирішення;

— аналіз результатів; аналіз результатів моніторингу та оцінювання для подальшого вдосконалення навчальних програм і підходів до антикорупційного навчання.

Обов'язковим управлінським інструментом має бути незалежне опитування учасників освітнього процесу щодо антикорупційних заходів та антикорупційної освіти.

Результати опитування можуть стати ефективним важелем для вирішення розмірів подальшого фінансування закладів вищої освіти за кошти державного бюджету. Отже, необхідно передбачити серед критеріїв формульного фінансування, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 року № 1146 "Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їхньої освітньої, наукової та міжнародної діяльності" [15], критерій, що буде демонструвати рівень антикорупційних заходів у закладах вищої освіти та рівень знань здобувачів вищої освіти з питань виявлення та запобігання корупції. Під час формульного розподілу бюджетного фінансування між закладами вищої освіти необхідним буде управлінський аналіз рівня антикорупційної освіти та антикорупційних заходів у закладі вищої освіти.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Наказ Міністерства освіти і науки України "Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти" від 13.06.2024 року № 842 є стратегічним кроком у напрямі підвищення якості освіти та боротьби з корупцією. Впровадження нових компетенцій у стандарт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти сприятиме формуванню відповідальних та етичних фахівців, здатних розпізнавати й протистояти корупції у своїй професійній діяльності. Для успішної реалізації цих змін у якісній підготовці працівників публічного та приватного сектору необхідно забезпечити підтримку подальшого розвитку антикорупційних освітньо-просвітницьких заходів, зокрема на всіх рівнях освіти, а також запровадити на рівні управління освітою регулярний моніторинг та оцінювання результатів антикорупційної освіти.

Для ефективності та результативності управління освітою використовувати результати опитування щодо якості опанування антикорупційних дисциплін студентами закладів вищої освіти для подальшого фінансування закладів вищої освіти за кошти державного бюджету через запровадження додаткового критерію формульного фінансування закладів вищої освіти.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з аналізом ефективності впровадження корпоративної культури, зокрема її елементів — антикорупційної культури й моралі, громадської і соціальної компетентності, свідомого ставлення до свого майбутнього через дотримання правил етичної поведінки та доброчесності у професійній діяльності, ефективного і економічного розподілу фінансових ресурсів.

Досягнення мети антикорупційних ініціатив нашої держави має багатовекторне спрямування: економічна

й ресурсна мотивація, викривання та покарання, але найдемократичнішим інструментом запобігання корупційним проявам є спонукання через просвітницькі заходи та спеціалізовану освіту до обрання кожним членом нашої спільноти доброчесної поведінки.

Література:

1. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023—2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

2. Заходи з виконання Державної антикорупційної програми на 2023—2025 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2023. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/5_Dodatok_2_do_DAP_Zahody_01_02_23_888docx.pdf (дата звернення: 30.07.2024).

3. Аналітична записка за результатами вхідного та вихідного соціологічного опитування здобувачів курсу "Антикорупція і доброчесність": матеріали внутрішнього соціологічного дослідження НАЗК. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2024. URL: <https://study.nazk.gov.ua/kursi/courses/kurs-dlya-vikladachiv/> (дата звернення: 30.07.2024).

4. Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.06.2024 р. № 842. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/Nakaz842.vid.13.06.2024.pdf> (дата звернення: 30.07.2024).

5. Саханенко С., Колісніченко Н. Хто готує управлінські кадри України? Про що свідчить рейтинг закладів вищої освіти України за спеціальністю "Публічне управління та адміністрування"? Ukrainian Public Law and Administration Network. 2023. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/khto-hotuie-upravliniski-kadry-ukrainy-proshcho-svidchyt-reitynh-zakladiv-vyshchoi-osvity-ukrainy-za-spetsialnistiu-publichne-upravlinnia-ta-administruvannia/> (дата звернення: 30.07.2024).

6. Освітні програми (бакалаврат). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби. 2023. URL: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=dor&tipn=Page&page=266> (дата звернення: 30.07.2024).

7. Освітні програми (магістратура). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби. 2023. URL: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=dor&tipn=&page=68> (дата звернення: 30.07.2024).

8. Вибіркові блоки дисциплін ОС "Бакалавр". Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут права. 2024. URL: <https://law.knu.ua/ua/vybirkovy-bloky-dystsyplin> (дата звернення: 30.07.2024).

9. Вибіркові блоки дисциплін ОС "Магістр". Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут права. 2024. URL: <https://law.knu.ua/ua/vybirkovy-bloky-dystsyplin-os-mahistr> (дата звернення: 30.07.2024).

10. Про освітні програми: Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Національний університет "Львівська політехніка". 2023. URL: <https://lpnu.ua/osvita/pro-osvitni-programy/pershyy-riven-vyshchoi-osvity> (дата звернення: 30.07.2024).

11. Про освітні програми: Другий (магістерський) рівень вищої освіти. Національний університет "Львівська політехніка". 2023. URL: <https://lpnu.ua/osvita/pro-osvitni-programy/drugyi-riven-vyshchoi-osvity> (дата звернення: 30.07.2024).

12. Освітні програми. Навчальні плани. Робочі навчальні плани (2023-2024 н.р.). Львівський національний університет імені Івана Франка. Факультет управління фінансами та бізнесу. 2023. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/03/OSVITNI-PROHRAMY_23-24-2.pdf (дата звернення: 30.07.2024).

13. Бакалавр. Освітньо-професійна програма. Національний університет "Одеська політехніка". 2022. URL: <https://op.edu.ua/education/programs/bac-281-1> (дата звернення: 30.07.2024).

14. Бакалавр. Каталог загальноуніверситетських вибіркових навчальних дисциплін циклу загальної підготовки освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського". 2024. URL: <https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/zu-katalog-2024.pdf> (дата звернення: 01.08.2024).

15. Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 р. № 1146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.08.2024).

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution "On the approval of the State anti-corruption program for 2023—2025", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (Accessed 30 July 2024).

2. National Agency on Corruption Prevention (2023), "Measures for the implementation of the State Anti-corruption Program for 2023—2025", available at: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/5_Dodatok_2_do_DAP_Zahody_01_02_23_888docx.pdf (Accessed 30 July 2024).

3. National Agency on Corruption Prevention (2024), "Analytical note based on the results of the entrance and exit sociological survey of the students of the course "Anti-corruption and integrity": materials of the internal sociological research of the NACP", available at: <https://study.nazk.gov.ua/kursi/courses/kurs-dlya-vikladachiv/> (Accessed 30 July 2024).

4. Ministry of Education and Science of Ukraine (2024), Order "About making changes to some standards of higher education", available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni-20standarty/2024/Nakaz842.vid.13.06.2024.pdf> (Accessed 30 July 2024).

5. Sakhanenko, S. and Kolisnichenko, N. (2023), "Who prepares managerial personnel of Ukraine? What does the rating of higher education institutions of Ukraine for the

specialty "Public management and administration" indicate?", Ukrainian Public Law and Administration Network, [Online], available at: <https://uplan.org.ua/analytics/khto-hotuie-upravlinski-kadry-ukrainy-proshcho-svidchyt-reitynh-zakladiv-vyshchoi-osvity-ukrainy-za-spetsialnistiu-publichne-upravlinnia-ta-administruvannia/> (Accessed 30 July 2024).

6. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service (2023), "Educational programs (bachelor's degree)", available at: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=266> (Accessed 30 July 2024).

7. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service (2023), "Educational programs (master's degree)", available at: <https://ipacs.knu.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=&page=68> (Accessed 30 July 2024).

8. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Educational and Scientific Institute of Law (2024), "Elective blocks of disciplines for the Bachelor's degree", available at: <https://law.knu.ua/ua/vybirkovi-bloky-dystsyplin> (Accessed 30 July 2024).

9. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Educational and Scientific Institute of Law (2024), "Elective blocks of disciplines for the Master's degree", available at: <https://law.knu.ua/ua/vybirkovi-bloky-dystsyplin-os-mahistr> (Accessed 30 July 2024).

10. Lviv Polytechnic National University (2023), "About educational programs: First (bachelor) level of higher education", available at: <https://lpnu.ua/osvita/pro-osvitni-programy/pershyy-riven-vyshchoi-osvity> (Accessed 30 July 2024).

11. Lviv Polytechnic National University (2023), "About educational programs: Second (master's) level of higher education", available at: <https://lpnu.ua/osvita/pro-osvitni-programy/drugyi-riven-vyshchoi-osvity> (Accessed 30 July 2024).

12. Ivan Franko National University of Lviv. Faculty of Finance and Business Management (2023), "Educational programs. Educational plans. Working educational plans (2023-2024)", available at: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/03/OSVITNI-PROHRAMY_23-24-2.pdf (Accessed 30 July 2024).

13. Odessa Polytechnic National University (2022), "Bachelor. Educational and professional program", available at: <https://op.edu.ua/education/programs/bac-281-1> (Accessed 30 July 2024).

14. National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" (2024), "Bachelor. Catalog of university-wide elective academic disciplines of the cycle of general preparation of educational programs of the first (bachelor) level of higher education", available at: <https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/zu-katalog-2024.pdf> (Accessed 01 August 2024).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Resolution "On the distribution of state budget expenditures among institutions of higher education based on indicators of their educational, scientific and international activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text> (Accessed 01 August 2024).

Стаття надійшла до редакції 06.09.2024 р.